

- (ע' בנו"כ שם; ברכת הזבח; ובמצויין ביד דוד; זבח תודה (ד"ה זבחים בסתמא); שבט הלוי ח"ו קונט' הקדשים א,ה ט).
- ב. קטן הזובח – אפשר שאין לו כוונה והריהו כ'מתעסק', הלכך גרע מסתמא. (עתוס', עפ"י חולין יב ורש"י).
- ואמר ר' יוסי (משנה מו:): תנאי בית דין הוא שלא לומר 'לשמו' בפירוש, גזירה שמא יטעו ויעשו שלא לשמו (עפרש"י). ואם דעתו להקריב למה שדינו להיות – אין זה בגדר 'סתמא', אלא אם לא חשב כלל זהו סתמא, ואעפ"כ כשר. עפ"י תוס').
- א. בכלל 'סתמא', כאשר טועה וסבור שהוא קרבן אחר ושוחט בסתמא על פי טעותו [אבל אם שחט בפירוש לשם אותו קרבן, באנו לשאלת עקירה בטעות (ע' במנחות מט.) ולהלכה דלא הוי עקירה, נראה דהוי כסתמא] (עתוס' ב: ד"ה אתנו; ג: ד"ה הכא; אבני נזר חו"מ סו"י נו).
- ב. יש להסתפק בקרבן שנשחט שלא לשמו, שמא צריך לפרש בהמשך העבודות לשמו ואין אומרים 'סתמא לשמה' כיון שכבר שינה בו (שפת אמת ריש מנחות).
- ג. גט שנכתב בסתם, ללא כוונה לגרש בו אשה מסוימת – פסול (וכתב לה – לשמה. וסתם אשה לאו לגירושין עומדת (גמרא). ואף אם צריך לגרשה כגון שזינתה תחת בעלה, אינה עומדת להתגרש בגט זה. עתוס'). וכל שכן אם לא נכתב לשם כריתות כלל או נכתב מלכתחילה בשביל איש או אשה אחרים. או אף לאחת משתי נשים, 'לאיזו שארצה' – לפי שאין ברירה והרי זה גרוע מ'סתמא'.

דף ג

- ב. מה הדין במקרים הבאים:
- א. חטאת ששחטה לשם חולין.
- ב. גט שנכתב לשם אשה נכרית, שאינה בתורת גטין וקדושין.
- א. חטאת ששחטה לשם חולין – כשרה (רב יהודה אמר רב), שמחשבת חולין אינה מחרבת בקדשים.
- א. אביי (להלן מו:): הסיק שכשרה אבל לא עלתה לשם חובה. וכתב החזו"א שרבא בסוגיתנו חולק וסובר שעלתה גם לחובתו, והלכה כמותו. וע' שפת אמת; שו"ת אחיעזר ח"ג נב [וכן יש לדקדק בתוס' (ב: ד"ה לשם גבוה), שכל הזבחים ששחטם לשם חולין – עלו לשם חובה].
- ב. פסח לשם חולין – משמע מדברי הרמב"ם שפסול [ויש מי שדחה דקדוק זה]. וכבר האריכו האחרונים בטעמו ומקורו – ע' במפרשים על הרמב"ם וכאן; מאירי פסחים נט: מנחת חינוך ה"ז; רפט, ב; צל"ח ריש מסכתין; הסכמת המהרש"ם על ליקוטי הלכות; זבח תודה דף ה. מדפי הספר; אור שמח ואבי עזרי [חמישיאה] פסוה"מ טו, יא; אמת ליעקב אמור (כג, יא); שבט הלוי ח"ז נא).
- ב. גט שנכתב לשם גויה – פסול, שאע"פ שנוקטים 'דלאו מינה' – לא מחריב בה' הלא מ"מ לא נכתב לשם המתגרשת והרי אף 'סתמא' פסול בגט.
- ג. כלי חרס שנמצא בתוכו שרץ מת, מה דינם של:
- א. – האכלים והמשקים שבתוכו, כשמגובלים מכל צד בטיט.
- ב. – הכלים שבתוכו.
- ג. – האכלים שבתוך כלים שבתוכו.
- ד. – האוכלים שבתוכו, כאשר מחיצה מפסקת בין השרץ ובינם.

א. אכלים ומשקים המגובלים בטיט בתוך כלי חרס – נטמאים משרץ שבתוך הכלי. (פרשו בגמרא שלרבי אליעזר נדרש דין זה מתוכו [ולא 'תוך תוכו', משא"כ הקפת טיט אינה מפקיעה שם 'תוכו'. רש"י]. ולחכמים – אין צריך קרא).

ב. כלים שבתוך כלי חרס אינם נטמאים מאוירו (כל אשר בתוכו יטמא... מכל האכל – אכל מיטמא מאויר כלי חרס [להיות 'שני'], ולא כלים. פסחים כ:).

ג. כלי חרס שיש בו שרץ מת, כל האכלים הנמצאים בתוך כלים שבתוכו, בין שהיו כלי חרס בין כלי שרץ – טהורים (תוכו – ולא תוך תוכו).

ודוקא אם אותם כלים היו פתוחים חוץ לכלי חרס, אבל אם היה פיהם בתוך הכלי-חרס ואינו מוגבה ממנו – טמאים, שהאכלים שבתוכו בכלל 'תוכו' של הכלי (רש"י, מתו"כ. ואם היו סגורים בצמיד-פתיל – מה שבתוכם טהור).

ד. אכלים ומשקים שהיו בכלי חרס ומחיצה חוצצת ביניהם ובין השרץ – טמאים. וכן הדין בכורות פחותה (= שאינה שלמה ואין עליה תורת 'כלי') שהיתה משולשלת לאויר התנור, ופקקה בקש – רבי אליעזר מטהר את האכלים שבתוכה, וחכמים מטמאים.

א. לפרוש רש"י משמע שרבי אליעזר מטהר אף במחיצת נסרים ויריעות. והתוס' פרשו שר"א

אינו חולק אלא בכוננת פחותה ופקוקה. והביאו מתורת כהנים דעות תנאים בדבר).

ב. היתה המחיצה נמוכה מפי התנור – האכלים טמאים, וכנ"ל).

ד. האם ולענין מה נכון העקרון 'דמינה מחריב בה, דלאו מינה לא מחריב בה'?

ממאמרו של רב 'חטאת ששחטה לשם עולה פסולה ולשם חולין כשרה', הניחו בתחילת הסוגיא ללמוד את העקרון 'דמינה מחריב, דלאו מינה לא מחריב. והקשו על כך מדין תוך כלי חרס ותרצו. ומשמע לכאורה ממהלך הסוגיא שלדברי חכמים שאמרו אין מחיצה מועילה בכלי חרס להציל על הטומאה כשם שמועיל כלי שבתוכו, עיקרון זה קיים לפי האמת. ואילו לרבי אליעזר שהמחיצה מועילה ככלי – אין עיקרון זה נכון, עכ"פ כשיש סברת 'קל וחומר' הפכית, כמו בקדשים ובטומאה. [ומקור דינו של רב הוא מדרשת הכתוב ולא מסברא].

יתכן שלפי המסקנא אף לרבנן אין אומרים 'דלאו מינה לא מחריב', ומה שמטמאים במחיצה, היינו משום דרשת 'תוכו'.

גם לדברי רב יוסף בר אמי שהקשה משינוי קדש על שינוי בעלים ותירץ, י"ל שאף לאו מינה מחריב, ומה שהשוחט חטאת לשם המחויב עולה – כשרה, היינו משום דרשת 'עליו' – חברו דומיא דידיה.

ואולם לפי דברי רב חביבא משמע לכאורה שנקט עיקרון זה גם לפי האמת [ומה שכלי שטף מציל בכלי חרס, הגם שאינו מינו – מדרשת 'תוכו' הוא].

וע' בר"ן פ"ד דראש השנה (יא: בדפי הרי"ף) שהביא סברא זו לענין אחר. ואפשר שלדוגמא בעלמא נקט.

דף ד

ה. מהן הילפותות לדינים דלהלן?

א. עשיה לשמה בארבע עבודות הקרבן.